

© Copyright 2011 Uitgeverij Lambo bv Arnhem

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, digitaal door fotokopieën of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Postmodernisme

Copy – paste, knippen en plakken; dat lijkt heel kort door de bocht de kern van het postmodernisme.

Kort na de Tweede Wereldoorlog worden in ijlt tempo nieuwe woningen, kantoren en fabrieken uit de grond gestampt; alles in de stijl van het modernisme: anti-traditioneel, maar heldere en eenvoudige vormgeving zonder versiering. Er is nauwelijks kritiek op de dominantie van het modernisme. Aanhangers van het modernisme gaan ervan uit dat ze bijdragen aan de verbetering van de wereld. In de jaren zestig en zeventig komt daarin echter verandering. Er ontstaat verzet tegen autoriteiten en de goede smaak (waaronder het 'less is more'-principe van het modernisme), alsof iemand daarop een patent zou kunnen hebben. De consumptiemaatschappij wordt sinds de jaren zestig snel welvarender en kenmerkt zich door globalisering, flexibilisering, individualisering en informatietechnologie. Het beeld wordt steeds belangrijker en begint de tekst verdringen. Traditionele samenlevingsvormen als het gezin raken in ontbinding. Zelfontplooiing en hedonisme worden dominante waarden. Jenny Holzer laat daarom op het drukste plein van New York een lichtreclame plaatsen: *Protect me from what I want*. Door tv en internet vervagen de grenzen tussen hoge en lage cultuur. Die ontwikkeling vindt niet alleen plaats op het gebied van architectuur en design maar ook bij filosofie, beeldende kunst, literatuur, theater en muziek en worden gevangen onder de term postmodernisme, een reactie op het modernisme.

Architectuur

Na zijn studie waarin hij o.a. in Rome het maniërisme in de architectuur had bestudeerd, publiceert de Amerikaanse architect Robert Venturi zijn opvattingen in *Complexity and Contradiction in Architecture* (1972). Hij neemt stelling tegen het modernisme en houdt een pleidooi voor complexe architectuur. Venturi onderkent twee uitersten, de 'high' culture van het overdadige classicisme van Versailles en de 'low' culture van het bij de massa populaire Las Vegas. Venturi vindt dat complexiteit in het modernisme werd onderdrukt en dat simplisme als vaststaand criterium werd gehanteerd. Met zijn 'Less is a bore' pleit hij niet voor meer ornamenten, maar voor spannende gebouwen. Spanning moet opgeroepen worden door rijkheid en diversiteit in vorm en betekenis van het totale ontwerp. De uitbreiding van *The National Gallery* (1991) is door hem ontworpen. Je herkent verschillende classicistische kenmerken, maar het is geen puur classicistisch gebouw geworden.

Design

Ettore Sottsass is doorslaggevend geweest voor de opkomst van het postmodernisme in het design. Sottsass en zijn studenten zochten en gebruikten voor hun ontwerpen objecten en beelden uit de populaire cultuur en zondigden zo met opzet tegen de 'goede smaak'.

Hiermee protesteerden ze tegen de steriele, zakelijke en ook elitaire design-praktijk. In het begin werkte hij een tijdje voor Studio Alchymia van Mendini. Uit die tijd stamt de Prouststoel die Mendini in 1979 heeft ontworpen. In 1981 richtte Sottsass zijn eigen Memphis-groep op. De naam verwijst naar de stad Memphis, Tennessee als naar de stad uit de oude Egyptische cultuur. Daarmee verbindt hij de tijd van pop met een van de oudste culturen.

Sinds de jaren tachtig is het postmodernisme in design de dominante stroming en wordt er veel geld mee verdiend.

Memphis introduceert en 'nieuwe internationale stijl' die overal wordt overgenomen.

Grafische vormgeving

De eerste Cal Arts (California Institute of Arts) poster heeft April Greiman (Zwitserse van geboorte) ontworpen in 1978. Hij lijkt te zijn samengesteld met behulp van Photoshop, maar dat is niet het geval. Toen ze de poster ontwierp, waren er nog geen computers. Met ingenieus knip- en plakwerk stelde ze hem samen uit foto's van haar partner Jayme Odgers.

In het latere jaren werd het een stuk gemakkelijker om met de copy-paste techniek de resultaten te verbeteren. Kijk bijvoorbeeld op:

<http://madeinspace.com/>
<http://idsgn.org/posts/design-discussions-april-greiman-on-technology/>

Grafisch vormgever April Greiman wordt beschouwd als een van de invloedrijkste ontwerpers van het digitale tijdperk.

Muziek

In sommige opzichten kan postmoderne muziek gewoon worden aangemerkt als de muziek van het postmoderne tijdperk, of muziek die esthetische en filosofische stromingen van het postmodernisme volgt, maar dat is wel een beetje een magere omschrijving. Daarom enkele kenmerken van postmoderne muziek:

- uitdagingen barrières tussen 'hoge' en 'laag' stijlen;
- toont minachting voor de vaak onbetwiste waarde van de structurele eenheid;
- combinatie van elitair en populistisch;
- niet autonoom, maar als relevant voor culturele, sociale en politieke context;
- met citaten of verwijzingen naar muziek van vele tradities en culturen;
- technologie is niet alleen een manier om muziek te bewaren en te verzenden, maar ook betrokken bij de productie en de essentie van muziek;
- omarmt tegenstrijdigheden

- meerdere betekenissen en meerdere tempo's
- lokaliseert betekenis en zelfs de structuur van luisteraars, meer dan in scores, performances, of componisten.
- vrijheid in de ethiek met betrekking tot mannelijk- en vrouwelijkheid. Performers als Annie Lennox en Dave Stewart van de band Eurithmics lieten zien dat androgene geslachtskenmerken niet onverenigbaar waren met wat de massa aantrekkelijk vond.

Muziekvideo's waren belangrijk bij het verspreiden van de ideeën van het postmodernisme, met name MTV heeft daaraan bijgedragen sinds haar oprichting in 1981. Kijkers werden samen met een rij sterren voor de camera geplaatst. Verschillende muziekstijlen van hip hop tot New Romantic werden met postmoderne technieken onderzocht.

Beeldende kunst

Net als in de muziek is het moeilijk om een definitie te geven van het postmoderne in de beeldende kunst. Wel zijn er een aantal kenmerken aan te wijzen: suggereert massaproductie, eclecticisme, kritiek op instituten, deconstructie, relativisme, dubbelzinnigheid, consumentisme en massamedia. De imitatie die Jeff Koons maakte van de kop van Lodewijk XIV van Bernini, is daarvan een voorbeeld. Het beeld is niet van marmer zoals Bernini's beeld, maar van roestvrij staal. Zo verwijst het beeld enerzijds naar rijkdom (vorm en inhoud) en naar massaproductie (kleur en materiaal).

De Chinese kunstenaar die nu door het regiem als een politieke tegenstander wordt behandeld, linkt met oude Chinese vaas met coca cola logo in 1994 Postmodernisme gelinkt met kapitalisme via gebruik van merken. Kritiek van Chinese kunstenaar Ai Wei-Wei:.

Dans

Kazuro Ohno was één van de ontwikkelaars en inspirators van de dansvorm butoh, een expressieve dans met

trage bewegingen. Ohno ontleende zijn inspiratie uit tal van bronnen waaronder het surrealisme en de literatuur. Hij werd in Europa gezien als postmodernist en beïnvloedde vele internationale choreografen. In 1977 ging zijn solostuk *La Argentina Sho* in première. Als je het stuk bekijkt is gemakkelijk te zien waarom Ohno gezien wordt als postmodernist: dansbewegingen worden sterk overdreven, mannelijkheid en vrouwelijkheid vloeien in elkaar over en elk gebaar lijkt citaat en een ander. Producer was Hijikata en het stuk was opgedragen aan de Spaanse danseres La Argentina. Het stuk wordt nog steeds beschouwd als een butoh-klassieker. Met het stuk toerde hij door het westen.

Interdisciplinaire samenwerking was een belangrijk aspect van het postmodernisme. Met name in New York werden dans, theater, beeldende kunst en film met elkaar vermengd. De danseres en choreografe Karole Armitage werd in de jaren tachtig betiteld als de 'punk ballerina'. Nog niet zo lang geleden ontving ze de Tony-nominatie voor haar choreografie van de Broadway-musical *Hair*, Armitage onderscheidt zich van haar tijdgenoten door haar extreme veelzijdigheid en originaliteit. Uitgangspunt van Armitage is dat ze 'out of the box' probeert te denken. Interdisciplinaire samenwerking vind je ook bij de choreograaf Michael Clark, die geïnspireerd

wordt door muziek en mode, en onder andere heeft samengewerkt met Karole Armitage. Kostuums voor zijn *Because We Must* (1987) werden ontworpen door Leigh Bowery een controversiële ster uit de Londense club scene.

Film

Een film die model kan staan voor de postmoderne film is *The Matrix*.

In de film wordt eindeloos geciteerd uit boeken, strips, computerspellen en films. Ook de verwijzingen naar religie, filosofie en psychologie blijven consequent meerduidig.

Andere postmoderne films zijn bijvoorbeeld *Pulp Fiction*, *Moulin Rouge*, *Blade Runner*.

.